

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1945

Emne:Program, partiprogram, partiprogrammer

Opstilling: DA-småtryk. Politik 4

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 3

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 4

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 5

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 6

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 7

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 8

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 9

[Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?](#) 10

461 (1945) 2

Planøkonomi eller Erhvervsfrihed?

AF
GROSSERER
BUE BJØRNER

Medlem af Grosserer Selskabets Komite.
Medlem af Sø- og Handelsretten.

Grosserer Bue Bjørner.

Fortid og Fremtid.

Under Besættelsen levedes Livet i Danmark efter Devisen: »Hver Dag har nok i sin Plage». Ulysten til at beskæftige sig med Fremtidens Problemer var udbredt. Først og fremmest fordi den frie Meningsudveksling var knægtet. Dernæst fordi man kendte for lidt til de ydre Vilkaar, vi efter Krigen vilde blive stillet overfor, og endelig fordi den første og største Op-gave: at faa Tyskerne ud af Landet, lagde Beslag paa alle gode Kræfter.

Der er nu snart gaaet 5 Maaneder siden Befrielsen. Aviserne har været fyldte med alle de Beretninger om Folkets underjordiske Modstandsbevægelse, der ikke tidligere kunde omtales offentligt. Og Udrensningsbestrebelseerne har fyldt Sindene i lige saa høj Grad.

Det er rigtigt, at vi skal have gjort op med Fortiden, men vi skal ogsaa passe paa, at vi ikke fortaber os i »Beskuelsen af Fortids Bedrifter». Nu skal vi rette Blikket mod Fremtiden! Positiv Indsats — i Krigens Samarbejds-aand — er den første Betingelse for, at Freden kan vindes.

I Danmark saavel som andetsteds vil det i nærmeste Efterkrigstid blive de økonomiske Problemer, der kommer i Forgrunden. Og dette er naturligt. Ganske vist betyder Demokratiernes Sejr over Diktaturene noget langt mere end dette, at det økonomiske Liv fremtidig skal være underkastet Folkestyrets Vilje. *Kulturel og aandelig Frihed* er de fundamentale Værdier, der skal reddes ud af Nazismens og Fascismens Ruiner. Men aandelig Frihed og økonomiske Vilkaar er indbyrdes afhængige. »Frihed uden Lighed er en Skal uden

Kærne. Lighed uden Frihed er en Slavetilværelse».

Forrest blandt de økonomiske Spørgsmaal staar Afgørelsen af, om vi i Fremtiden skal indstille os paa Statens eller den enkeltes Initiativ, paa Restriktioner eller Erhvervsfrihed, Selvforsyning eller Samhandel med Udlandet.

For Handelsstanden er det simpelthen et Spørgsmaal om »at være eller ikke være», hvorledes disse Problemer løses. Derfor har Handelen ikke vanskeligt ved at finde Svarene: *Privat Initiativ, Erhvervsfrihed, Frihand-*

del. Men det bliver ikke Handelsstanden alene, der skal løse Problemerne! (Man kunde fristes til at tilføje: desværre!) Om Handelsstanden skal kunne bevare og udbygge sin Erhvervsfrihed i Fremtiden, beror paa, om den er i Stand til at overbevise den øvrige Del af Be-folkningen om, at *fuld Erhvervsfrihed er til Bedste for hele Samfundet*.

»Plan og Orden«.

Naar jeg for talte om Ulysten til at beskæftige sig med Fremtidens Problemer og om Tilbageholdenheden med at drøfte dem under Besættelsen, saa gjaldt dette navnlig Tilhængerne af Erhvervsfrihed. *Planøkonomerne* har ikke været helt saa tilbageholdende. Den tyske Besættelse varede længe nok til, at den tyske Tro paa »Plan og Orden» sneg sig ind hos mange, og de risikerede jo heller ikke stort ved at tale om disse Ting.

Selve Begrebet Planøkonomi er en tysk Ideologi, ligesom *Ordet* Planøkonomi er af tysk

12. 7. 1946
BIBLIOTEK

Oprindelse. Oprindelsen hertil gaar langt tilbage i Tiden. Grundstenen til den detaljerede Udformning blev lagt allerede af *Bismarck*, der lod Staten gribe ind paa mange Omraader, som hidtil var løst af Erhvervslivet. *Walther Rathenau*, A. E. G.s Direktør, der blev Genoplygningsminister i 1921, førte Tankerne videre, men det var hans nærmeststaaende, Ingeniør *W. von Moellendorf*, der fandt Navnet *Planwirtschaft* (Planøkonomi), som han formodentlig syntes bedre om end Udtrykket *Sozialisering*. Det var iøvrigt samme *Moellendorf*, der fandt paa Udtrykket *Gleichschaltung* (Ensretning), og det kan jo ogsaa siges, at de to Begreber: Planøkonomi og Ensretning faktisk staar til hinanden som et Heilraab til et Par langskaffede Støvler!

Et planøkonomisk Eksperiment.

Et typisk Eksempel paa praktisk Planøkonomi har vi herhjemme i de Restriktioner, dansk Udenrigshandel har været underkastet i de sidste 15 Aar.

Jeg tænker her navnlig paa Valutacentralen, der i sin Tid blev oprettet for at varetage nogle indbyrdes modstridende Opgaver, de *beskæftigelsesmæssige* Hensyn, de *valutamæssige* og de *handelspolitiske*. Denne Valutacentral var jo før Krigen blevet temmelig forhadt i alle Kredse af Befolkningen. De vil huske, hvorledes de daværende Handelsministre *Hauge* og senere *Kjærbo* Gang paa Gang udtalte, at Valutacentralen *skulde opretholdes een Dag længere end højt nødvendigt*. (Det samme blev, nogenlunde ordret, genlaget af Handelsminister *Halfdan Hendriksen* ved et Stævne i Ollerup den 7. August 1933, kort Tid før Regeringen ophørte at fungere.) Man var da ogsaa et Aars Tid før Krigens Udbrud kommet ind paa en Afvikling af Valutacentralen, idet man overførte flere og flere Grupper til den saakaldte *Friliste*, hvorefter Handelen igen kunde disponere, som den fandt bedst. Men selv da Krigen truede med at skabe de størst mulige Vanskeligheder for Tilførsel af Varer her til Landet, kunde man ikke formaa Valutacentralen til at give Slip paa Resten af sin Magt over Udenrigshandelen. Kun ved, at Købmændene gav en god Dag i alle Forbud og Restriktioner, lykkedes det dem at samle de store Varelagre sammen, som hjalp os her i Landet gennem de første Krigsaar paa en taalelig Maade, og det har da ogsaa været morsomt at se, hvorledes en senere Handelsminister roste Handelsstanden, fordi den ikke havde fulgt Valutacentralens Paabud, der, hvis de var blevet opfyldt, havde resulteret i Mangel paa alle Omraader paa et langt tidligere Tidspunkt af Krigen.

Som sagt, Valutacentralen var i sin Tid ved at blive afviklet, men saa kom Krigstidens mangfoldige Opgaver med Hensyn til Rationering af Varer, og Valutacentralen levede op igen, stærkere end nogensinde, idet hele Rationeringsordningen blev lagt ind under denne Institution. Samtidig forandrede man Navnet

fra Valutacentralen til Direktoratet for Vareforsyning, og dette Direktorat har da foruden at beskæftige sig med Rationeringsproblemer ogsaa taget sig af alle de Opgaver, som den gamle Valutacentral havde. Vi husker fra Besættelsestiden andre Eksempler paa, hvorledes man kunde »ophæve« et Korps ved at pulje dets Folk i Uniform af en ny Farve. Aanden blev ofte den samme, og noget lignende gjaldt Varedirektoratet.

Under hele Krigen blev vort Handelssamkvem med Udlandet, og det drejede sig jo navnlig om Handelen med Tyskland og de skandinaviske Lande, ordnet gennem tosidede Handelsaftaler. Under Forberedelsen af disse Aftaler har man fra Myndighedernes Side i høj Grad gjort Brug af Varedirektoratet og den statistiske Indsigt, man deroppe efterhaanden havde faaet. Foruden Aftaler om Varekontingenter fra og til Udlandet maatte man i flere Tilfælde ogsaa aftale, hvilke Priser vore Import- og Eksportvarer skulde handles til. Dette var nødvendigt, for at man under de stærkt svingende Prisforhold, ikke mindst i de krigsførende Lande, kunde være sikker paa at faa de rette Varemængder i Bytte for det, vi leverede herfra.

Det siger sig selv, at under saadanne Forhold bliver Købmanden mere Uddeler end virkelig Købmand.

Centralindkøb.

Det skete ogsaa under Krigen, at man, navnlig fra tysk Side, ønskede, at der kun maatte optræde een enkelt Køber her i Landet, hvorfor Importørerne undertiden maatte slutte sig sammen og foretage Fællesindkøb. Den Slags Ting var rene Krigsfænomener. Alligevel er det sikkert den Slags Foreteelser, der har sat Varedirektoratets Embedsmænd ind paa Tanken om, at Staten i højere Grad skulde optræde som Købmand, eller at man skulde foretage saakaldte *Centralindkøb* ogsaa ud i Fremtiden. Mine Tilhørere vil huske, hvorledes Varedirektoratet for 1 Aars Tid siden opsendte en Provetballon med Hensyn til Centralindkøb af Kaffe. Fra Engroshandelens Side protesterede man imod at forberede Centralindkøb paa længere Sigt og paaviste, at det snarere burde være Embedsmændenes Opgave at forberede en *Afvikling* af Restriktionerne efter Krigen. Som jeg allerede har antydnet, hed det jo tidligere, at man ikke skulde beholde Restriktionerne en Dag længere end højt nødvendigt. Men hvorledes er Stillingen i Dag?

Straks efter Danmarks Befrielse var Varedirektoratets Embedsmænd indstillede paa, at *nu skulde de for Alvor til at drigere*. Rappporter fra Folk, man »illegalt« havde sendt til London for at orientere sig, gik ud paa, at der fremtidig kun vilde blive Tale om Køb og Salg gennem Staten, og i Vognmagergade satte man sig rigtig tilrette i Stolene. Det varede dog kun til Erhvervsorganisationernes Ledere kom til London for at føre Handelsforhandlinger. De fandt hurtigt ud af, at den megen Snak om

Statsindkøb og Centralindkøb ikke skyldtes Ønske fra engelsk Side; men det var ligefrem nødvendigt for dem at trække de danske Embedsmænd med op i det engelske Handelsministerium (Board of Trade), for det lykkedes dem at overbevise dem om, at Engländerne i Hovedsagen var indstillede paa at gennemføre privat Handel.

Det er nu ogsaa lykkedes Erhvervsorganisationernes Folk i London at faa fastslaaet, at man fra engelsk Side ikke tager det særligt højtideligt med de Fordelingsplaner, der var stillet op fra allieret Side, og vi har fortalt Varedirektoratet om dette. Der er nu sket det glædelige, at Importen fra England er givet fri for de fleste Varers Vedkommende, takket være det Initiativ, der er taget fra Erhvervsorganisationernes Side. *Hver Gang der har været Tale om at befæste og udbygge Restriktionerne, finder vi Embedsmændene parate med deres Planer, men naar Forholdene muliggør en Løsning af Baandene, er de knap saa ivrige.*

Statsindkøbene i Sverige.

I Sverige havde Staten allerede under den sidste Del af Besættelsen foretaget betydelige Opkøb af Tommer og Træ, Krydsfiner, Træfiberplader og meget andet. Det var godt, at disse Indkøb blev foretaget, og Importorerne glædede sig til at gaa i Gang med Hjemtagelsen af Varerne.

Men om Forladelse! Varedirektoratet havde faaet den Tanke, at Importorerne eventuelt kunde undværes, saa Direktoratets Embedsmænd kunde overtage Importhandelens Funktioner. Fra Handelsorganisationernes Side gik man naturligvis haardt imod disse Kupforsøg paa at udnytte Situationen til Indførelse af Statshandel. Det varede da heller ikke længe, inden Varedirektoratets øverste Ledelse erklærede sig indforstået med at lade Planerne falde. Foruden den skarpe Protest fra Erhvervsorganisationernes Side skyldtes dette Tilbagetog sikkert, at Embedsmændene efterhaanden som de var ved at drukne i Kontrakter, Specifikationer og Afskibningspapirer og skulde til at tænke paa at fordele Varerne, blev klare over, at de ikke magtede Opgaven. Viljen skortede det ikke paa! Og selv om Direktoratets Ledelse hurtigt gik ind for det Standpunkt, at Importen og Fordelingen skulde ske gennem de sædvanlige Kanaler, saa fik man et levende Indtryk af, at Smaakongerne i Varedirektoratet kun meget nødigt lod denne Chance for Magtovertagelse gaa fra sig.

Jeg har selv deltaget i utallige Møder i Varedirektoratet om disse Spørgsmaal, saa jeg véd, hvad jeg taler om. Og jeg kan sige, at den Maade, disse Sager er blevet behandlet paa i Direktoratet for Vareforsyning og hos de øvrige Myndigheder, er intet mindre end en Skandale.

Smøleri med Byggematerialer.

For min egen Branches Vedkommende lykkedes det saa hurtigt som 14 Dage efter Befrielsen at faa Direktør Lindgrens Tilsagn om, at Varerne skulde gaa gennem de sædvanlige Kanaler, og Branchen garanterede overfor Staten for Betalingen og frigjorde Staten for ethvert Krav i Anledning af Fejl og Mangler. Man vil maaske synes, at 14 Dage er længe nok; men for den, der kender Parten i Vognmagergade, er det en kort Tid. Og Varerne skulde jo blot hjemtages indenfor 6 Maaneder fra Krigen Ophør! Men saa begyndte Forhandlingerne med de underordnede Embedsmænd, og Sagerne begyndte at gaa til Udtalelse fra det ene Kontor til det andet og tilbage igen. Der gik over tre Maaneder, før Importorerne overhovedet kunde faa Lov til at give de svenske Fabrikker Besked om at begynde Ekspeditionen af Varerne. Det var først efter at Svenskerne var begyndt at klage til det danske Handelsministerium over, at vi tilsyneladende ikke vilde aftage Varerne, at det lykkedes at faa sat lidt Fut i Halen paa Vareforhindrings-, undskyldt: Vareforsyningsdirektoratet. Alle mulige teoretiske Indvendinger fandt man paa, en Masse indbildte Vanskeligheder taaruede sig op. Ingen turde tage Ansvar for at lade Erhvervsfolkene selv komme til. *Det er den Slags Bureaukrati, man fra visse Sider kalder »Plan» og »Orden».* Hvis mine Læsere lyttede til Handelsminister Fibigers Radiotale forleden, saa vil de maaske huske, hvad han sagde om Byggematerialerne. Han sagde: *»Det er en Sælfølge, at vi fra Myndighedernes Side gør mest muligt for at skaffe netop disse Varer frem!»*

Saa kan man jo tænke sig til Tempoet for det, der kaldes de mindre vigtige Varer! Naa, Handelsministeren udtalte jo ogsaa Ønsket om at komme bort fra Restriktionerne og tilbage til Friheden. Det kan vi vist være enige med ham i og glæde os over, at han fremkom med dette Hjertesuk, thi den véd bedst, hvor Skoen trykker, som har den paa.

Men som sagt: fra Embedsmændenes Side mødte man Befrielsen med den Indstilling, at nu skulde Planøkonomien sættes i Højsædet. Jeg advarede i Pressen mod denne Tankegang og henstillede, at man gik ind for dansk Erhvervsfrihed i Stedet for tysk Planøkonomi. Baaede fra kommunistisk og socialdemokratisk Side syntes man ikke om denne Sammenstilling. »Land og Folk» tog Handsken op og skrev i en ledende Artikel, at nu skulde Erhvervslevets Folk endelig ikke bilde sig ind, at Friførelsen ogsaa skulde gælde økonomisk. Tværtimod, sagde man fra kommunistisk Side, der er næppe nogen Frihedskæmper med Respekt for sig selv, der ikke hellere vil lade det økonomiske Liv styre af Planøkonomerne end at udlevere det til Erhvervsfolks Skalten og Valten. Man søger altsaa her politisk at monopolisere Frihedskæmperne og rykke i Marken med dem til Fordel for visse Partiers plan-

økonomiske Politik og paadette dem, at Modstandsbevægelsen ogsaa er Modstander af — — Frihed!

Hvad Socialdemokraterne vill!

Sidenhen er Socialdemokratiet rykket frem med sit store Program: »Fremtidens Danmark«. For ikke at blive misforstaaet, vil jeg straks sige, at jeg er enig i de Maal, det opstiller:

1. Fuld Beskæftigelse.
2. Social Tryghed.
3. Effektivitet og Demokrati i Erhvervslivet.

Jeg er ogsaa enig i den Kritik, der rettes imod vort nuværende System med dets

1. urimelige Ulligheder i Indkomst- og Formuefordeling.
2. de stadig tilbagevendende Kriser, og
3. de Skel, alt dette sætter i Befolkningen økonomisk, uddannelsesmæssigt og kulturelt.

Der er ogsaa enkelte af de Reformers, som bringes i Forslag, der kan være velegnede til at arbejde hen imod de opstillede Maal; men de Foranstaltninger, Socialdemokratiet har opstillet for »økonomisk Demokrati og Effektivitet«, og de Planer, det opstiller for Udenrigshandelen, er fuldkommen forfejlede! Det er nemlig Planøkonomi af rene Vand, og denne Planøkonomi vil ikke arbejde for, men *mod fuld Beskæftigelse*, ikke for, men *mod social Tryghed*, ikke for Effektivitet og Demokrati i Erhvervslivet, men imod disse gode og rigtige Maal!

For at bringe Orden og Plan i Landets Økonomi skal der opbygges en hel Kransskage af nye Raad; nederst *Bedriftsraad* i de enkelte Virksomheder, oven paa dette *Sektionsraad* for de enkelte Erhvervsgræne og større Brancher, og som Toppen paa Kranseskagen: *Et samfundskøkonomisk Raad* for hele Landets Økonomi.

Staining prøvede i 1931 paa at lave et saadant »Økonomisk Raad« og fik indsat et Par saa fremtrædende Økonomer som *Lauritz V. Birck* og *Professor Axel Nielsen* i Raadet. De traadte dog ud efter det første Møde, og senere hørte man ikke noget til det økonomiske Raad.

Historiens Dom.

Men en Gang tidligere har vi haft et lignende Raad at trækkes med. Det var Kommercekollegiet, som oprettedes i 1668 af Christian V. Det skulde bestaa af 9 eller flere Medlemmer, der skulde

»sammles hvor Mandag og lægge Vind paa alt, som kan tjene til vore Intraders saavel som det ganske Lands Forbedring, og navnlig agte paa Kommerciens og Traffiken, og efterdi Penge er Sjælen udaf Kommerciens og Montens Godhed Tegn til et florerende og velbeskikket Regimente skal det holde Øje med Montens Valer og Godhed, ligesom og med Told og Traktat-Forholdene overfor Udlandet. Det skal endelig have Idet og Tanker derhen vendt og dirigeret, hvorledes

Manufaktur herudi Landene vel kan indrettes, for at Landets Penger og den af Gud heri Landet givne Velsignelse Indbyggerne til Gavn og Bedste kan være negotieret og forhandlet, saa at ikke Fremmede sig med vores Skade skulle berige.»

Nelop paa det Tidspunkt var Danmark midt i et størstilet Forsøg paa at drive Planøkonomi, hvor man tog alle Midler i Brug for at skabe fuld Beskæftigelse: Importregulering, Ind- og Udførselsforbud, Statsstøtte til Erhvervsvirksomheder, Statsdrift af Fabrikker, de saakaldte Manufaktur, ja endog en udpræget »Dansk Arbejde«-Agitation. I mere end Hundrede Aar lykkedes det ved Hjælp af denne Planøkonomi at føre Landet ud i stedste større Armod.

I 1762 blev det paalagt Præsterne, at de fra Prædikestolen:

»ikke blot een Gang om Aaret, hvortil Anledning kunde lages af Teksten for 23. Søndag efter Trinitatis (om Sattens Mont), men endog oftere at foreholde deres Menigheder, hvilken strafværdig Synd det var, huude imod Kongens og Guds Løve — — —

at købe udenlandske Varer og i det hele taget modarbejde »Plan og Orden« i det økonomiske Liv.

Hvad Socialdemokratiet nu opstiller for at bringe Orden og Plan ind i Erhvervslivet, er altsaa hverken nyt eller godt. Det viste sig ved de store Reformers i 1780'erne, at naar man satte Erhvervsfriheden i Stedet for Statsindgrebene, saa bedredes Levevilkårene for den brede Befolkning.

Vor Historie advarer os altsaa imod Eksperimenter af planøkonomisk Art. Socialdemokratiets Fremtidsprogram opstiller som Maal for Udenrigshandelen, at denne bliver saa stor som mulig, og at Handelen imellem Landene i det hele taget fremmes mest muligt. Dette er helt rigtigt. Men saa hedder det i næste Aandedrag, at vi skal ind paa at drive *aktiv Handelspolitik* for at tvinge vore Varer ind paa de Lande, hvor vi har mest Udbytte af at sælge, og for at kunne købe dér, hvor vi har mest Fordel ved det. Ja, det er jo nelop dette, det private Erhvervsliv sorger for under frie Erhvervsforhold, saa det behøver man ikke nogen aktiv Handelspolitik for at gennemføre. Men, paastaar Socialdemokraterne, *hertil kræves en effektiv Import- og Eksportregulering!!*

Dette vil sige, at Skrivebords-Økonomerne intet, absolut intet har lært af de sidste 15 Aars Historie. Vi andre lærte og husker endnu, hvorledes Valutacentralens *aktive Handelspolitik* meget hurtigt af Udlandet blev vendt imod os. Naar det ikke længere var den enkelte Købmand, der handlede under sit eget økonomiske Ansvar, men *Staten*, der kunde dirigere vore Køb i Udlandet, saa blev dette fra Udlandets Side brugt til at tvangsdirigere vore Dispositioner. Vore Embedsmænd burde ikke have glemt, hvorledes det ofte var fremmede Landes Gesandtskaber, og ikke os selv, der lagde Linjerne for vor saakaldte aktive Handelspolitik. Men de, der i Dag igen ønsker at

drive aktiv Handelspolitik, maa jo have en ganske falsk Forestilling om, at vi nu skulde kunne faa de store Lande til at danse efter vor Pibe.

Videre siger Socialdemokraterne, at Importreguleringen maa se det som sin Opgave at skaffe Beskæftigelse til danske Hænder, ligesom man heller ikke glemmer at nævne de valutariske Hensyn, der skal plejes.

Jeg troede ellers, at det allerede for flere Aar siden var gaaet op for de fleste, at Valutacentralens tre Formaal: det handelspolitiske, det beskæftigelsesmæssige og det valutariske var indbyrdes modstridende. *Man kan ikke samtidig arbejde paa at skabe en stor Udenrigshandel og paa at lave alting selv, d. v. s. være selvforsynende!*

Flere Statsindgreb.

Medens man altsaa for Krigen var indstillet paa at afvikle Valutacentralen snarest muligt, saa gaar Socialdemokratiet nu ind for at genoptage den med fuld Musik, selv om man siger, det skal være i forbedret Form. Man siger ogsaa, at man vil fortsætte med at lade Staten dirigere Fordelingen ved Hjælp af Rationeringsmærker og Indkøbstilladelser. Man vil indføre Fællesindkøb, som man paa staar skulde gøre Varene billigere, og det samme skulde være Tilfældet ved at gennemføre Statsindkøb for en Række Varer. Både Teori og praktisk Erfaring modsiger imidlertid denne Paastand om, at Fælles- eller Statsindkøb skulde gøre Varene billigere. Tværtimod. Det behøver jeg vist ikke at spille mange Ord paa.

Paa saa at sige alle Erhvervslivets Omraader vil man erstatte det fri Erhvervsliv med statsreguleret Planøkonomi: Staten skal bestemme, hvor der skal bygges, hvor meget der skal bygges, og formodentlig ogsaa, hvem der skal bygge. Med Byggenævnet og Indkøbstilladelser har man det jo allerede nu under Kontrol. Jeg synes, at Sporene skræmmer! Trafikken skal ledes af et landsomfattende Trafikraad, der skal tage særlige Hensyn til Banerne paa Bilerne og Rutebilernes Bekostning. Her stamper man imod den naturlige Udvikling, hvad der aldrig kan hjælpe til at betordre vor Konkurrencedygtighed og dermed vor Levestandard. Desuden foreslaar man, at en hel Række Virksomheder og Industrier skal statsocialiseres, medens andre skal delvis socialiseres indenfor Rammerne af de tidligere omtalte økonomiske Raad. Endelig skal vi paa forskellige Omraader have Monopolordninger, f. Eks. paa Brødforsynings Omraade. Her har man endog den Dristighed at opstille Spritordningen og — hold Dem godt fast — *Mælkeordningen* som Forbillede!

Ja, nu véd d'Herrer Erhvervsdrivende altsaa, hvad der venter Dem!

Hvis vi troede, at den Slags Planøkonomi førte til fuld Beskæftigelse, til social Tryghed, til Effektivitet og Demokrati, ja, saa maatte vi Erhvervsfolk vel finde os i vor Skæbne, og endda arbejde med paa at likvidere Resterne

af det fri Erhvervsliv. Men vi tror ikke paa det, og derfor maa vi bekæmpe et saadant System og vise det tilbage dertil, hvor det kommer fra.

Forbrugernes Ret krænkes.

Det lyder saa bestikkende, naar man fra Planøkonomernes Side taler om, at det private Erhvervsliv kun er dirigeret af Profitjageri, og at man ikke kan overlade Erhvervs livet til den enkeltes »Skalten og Vallen«. Men dette er noget forfærdeligt Vrovl. *Under frie Forhold er det aldeles ikke den enkelte Erhvervsdrivende, der bestemmer Produktionens Omfang eller Retning eller bestemmer, hvilke Varer vi skal importere fra Udlandet.* De, der bestemmer det, er *Forbrugerne*. Den Erhvervsdrivende, der prøver at drive Planøkonomi paa tværs af Forbrugernes Ønsker, den Købmand, som fylder sine Hylder med andre Varer end dem, Forbrugerne ønsker, vil snart melde sig i Skifteretten som Fallent. *Planøkonomien betyder derfor i første Række et alvorligt Indgreb i den enkelte Forbrugers frie Forbrugsvalg og i hans Ret til at anvende sine Penge efter eget Ønske.* Hvad Staten bør gøre, det er at bekæmpe enhver Form for Monopolisme og dermed arbejdsfrie Indtægter. Sætter man en Bom for Monopolindtægter og andre arbejdsfrie Indtægter, saa kan den enkelte Erhvervsdrivende kun gavne sig selv i det Omfang, som han gavner sine Medmennesker og dermed Samfundet. *Alle Indgreb i det fri Erhvervsliv virker fordrygende paa vort Produktionsliv og forhindrer, at billige Varer kommer ind, og det er billige Varer, vi behøver.* Det gør os konkurrencedygtige overfor Udlandet samtidig med, at Reallønnen stiger.

Økonomisk og aandelig Frihed gaar Haand i Haand.

Men hertil kommer den allervesentligste Side af Sagen. Jeg kunde her have Lyst til at citere nogle Udtalelser, jeg fremkom med paa det store Borsmøde i Maj 1935, altsaa for godt 10 Aar siden. Jeg sagde den Gang bl. a. følgende:

»Det har i Historien vist sig Gang paa Gang, at naar daarlige Pengepolitik og Handelsrestriktioner, naar slette Regeringsforanstaltninger i det hele taget, har planøkonomiseret et Samfund ud i Fattigdom og Armod, saa har det gerne været Handelsstanden, der skulde gøres til Syndebuk for Systemets Fallit, og Købmanden, der blev stillet i Gabestokken, naar Systemets varefordrygende Tendens blev mærkbar for Befolkningen.

Historien, saavel som de sidste Aars Udvikling, viser, at Indskrænkninger i Handels Frihed bestandig fører flere Restriktioner og mere Tvang med sig, og efterhaanden som Administrationen tiltager sig en diktatorisk Myndighed paa det økonomiske Omraade, svinder Politikernes Indflydelse bort, og dermed ogsaa Folkets politiske Indflydelse. Tabet af den politiske Indflydelse fører atter til Tab af den aande-

lige Frihed; det behøver vi ikke profetiske Evner for at kunne se.

Ligesom økonomisk og åndelig Frihed altid gaar Haand i Haand, saaledes følger politisk og åndeligt Diktatur i Planøkonomiens Spor. Det er Nepotismen og dens Korruption, der venter forude, hvis vi fortsætter ad Planøkonomiens Vej.

Valutakontoret er Led i et System, der fører til økonomisk, politisk og åndeligt Diktatur. Valutakontoret maa bort, hvis vi skal genvinde og udbygge den Frihed, som vore Forfædre har kæmpet for og har givet os i Eje, og som vi skylder vore Efterkommere at værne om.

Denne Advarsel gælder i Dag mere end nogensinde.

Hvad kan Erhvervslivets Folk da gøre for at bekæmpe Planøkonomien og Socialiseringen. I et demokratisk Land er der kun een Vej at gaa, nemlig Oplysningens Vej. Her ligger en stor Opgave for Erhvervslivets Folk. De maa saa at sige hver især tage fat paa et økonomisk Oplysningsarbejde overfor deres Kunder: Forbrugerne. Hver Disk maa blive en Talerstol, hver Butik en Foredragssal, hvor Forbrugernes Interesse i fri Økonomi bliver belyst. Ved enhver Lejlighed maa den Erhvervsdrivende forklare, at Planøkonomi og Socialisering er en Underkendelse af Kundernes (Forbrugernes) Ret til selv at bestemme, hvad de vil bruge deres surt erhvervede Penge til. Forst naar det gaar op for den enkelte Forbruger, at Spørgsmaalet om Planøkonomi eller frit Erhvervsliv ikke alene angaar den Handelende eller Erhvervsdrivende, men Forbrugerne selv, er der Mulighed for at faa Spørene skiftet, saa vi kører frem ad den rigtige Bane bort fra Planøkonomien og imod Erhvervsfrihed.

Om kort Tid gaar Landet igen til Valg under frie Forhold, hvor Problemerne kan drøftes. *Erhvervslivets Folk maa sørge for, at Valgkampagnen denne Gang kommer til at dreje sig om Fremtidens økonomiske Politik.* Fra Socialiseringspartierne Side er Sagen lagt klart op. Det bliver Erhvervsfolkene Opgave at mobilisere Befolkningen til en saadan Modstand imod Planøkonomi og Statsindgreb, at det giver sig et tydeligt Udslag i Valgets Resultater.

Kan vi selv bestemme?

Ja, er der nogen, der vil sige, kan vi gennemføre Erhvervsfrihed indadtil og Frihandel udadtil? Hvad vil de store Lande gøre? Dertil vil jeg sige: Vi baade kan og bør gaa foran med Reformerne. Det har vi før gjort med Held og kan gøre det igen.

Løvrigt tyder alting paa, at man ude i den store Verden er træt af Selvforsyningspolitik og ikke vil gøre de Fejl om Igen, der førte til Selvforsyningspolitikken efter sidste Krig. Ved den store økonomiske Konference i Bretton Woods for et Aar siden, skabtes *den internationale Valutafond og den internationale Valutabank*. Formaålet var at muliggøre Genoptagelsen af internationalt Handelssamkvem som en første Betingelse for, at Freden kan vindes. Den fremragende engelske Økonom, Lord Keynes, og den amerikanske Økonom, Mr. White, var enige om, at Bortryddelsen af alle Skrænker for international Samhandel og Restriktioner var Vejen frem. Jeg foretrækker at fæste min Lid til disse vidtskuende Mænd fremfor til vore hjemlige Skrivebords-Planøkonomer.

Vi staar nu overfor det store Genopbygningsarbejde overalt i Verden. Det kan kun ske i Samarbejde under frit Initiativ.

Lad os huske paa, at Krigens Modsætning er ikke Freden!

Krig er nedbrydende, Fred en Dvaletilstand. *Modsætningen til Krigens Nedbrydning er Samarbejdet paa Genopbygningen!*

Nationalt som internationalt maa dette Samarbejde fremmes.

Det kan kun ske ved, at vi ophæver alle unødvendige Restriktioner, der hemmer den frie Erhvervsudfoldelse. *Bort med Planøkonomi og Selvforsyning. Frem med det frie Initiativ, Erhvervsfrihed og Frihandel.*

Bue Bjørner.

Ligesom Handelen er et Led i Produktionen, saaledes er Handelens Frihed et Led i Produktionens Frihed.

Ved Valget den 30. Oktober

maa De gøre **Deres** Indsats i Kampen

mod Planøkonomi, for Erhvervsfrihed.

Følg vor Opfordring:

Stem paa BUE BJØRNER

Retsforbundets Handelspolitik.

En Valgdialelse
af Grosserer Bue Bjørner.

Grosserer Bue Bjørner, hvis Artikel om Planøkonomi eller Erhvervsfrihed vi hermed bringer Dem, er opstillet som Folketingskandidat i Odense Kredssne. Som Medlem af den Delegation, der i disse Dage fører danske-franske Handelsforhandlinger i Helsingfors, er Grosserer Bjørner forhindret i at deltage i Valgmøder. I Stedet bringer vi her en kort Udtalelse, som han har fremsat for sin Afrejsse:

I forreste Række blandt de økonomiske Spørgsmaal, som skal løses nu efter Krigens Afslutning, staar Spørgsmaalet, om vi skal vælge Planøkonomiens eller Erhvervsfrihedens Vej. I Overensstemmelse med Retsforbundets hele Idégrundlag, som under Devisen »Enhver sine trækker den skarpe Grænse op mellem Samfundets og den enkelte Borgers gensidige Rettigheder, staar Retsforbundet som Bannertfører i Kampen for fuld Erhvervsfrihed, Frikonkurrence og Frihandel og imod enhver Form for Statsindgreb i Handelens naturlige Funktioner. Ved det forestaaende Valg, hvor Landets hidtil største Parti med fuld Musik gaar ind for Socialisering af Handel og Erhverv, vil utvivlsomt andre politiske Partier slutte op bag Retsforbundets Krav om fuld Erhvervsfrihed. Men dogværre er de fleste af dem kompromitterede af deres politiske Fortid. Naar man, som det konservative Folkparti, gennem Beskyttelse til Industrien, har været med til at skabe Monopoler, eller naar man, som Venstre, gør alt for at bevare Jordmonopolet, staar man selvsagt svagt i Kravet om Erhvervsfrihed.

I Modsætning hertil er Retsforbundets Linie ren og konsekvent. Vi ønsker at afskaffe enhver Form for Monopoler og herigennem alle arbejdsfrie Indtægter og dermed skabe den sunde Basis for fri Erhvervsudfoldelse. I det monopolfrie Samfund, Retsforbundet kræver, kan den enkelte kun gavne sig selv i samme Omfang, som han gavner Samfundet. Og saa kan man trygt give Erhvervslivet fri Bæsel. Derfor er Retsforbundets Krav om fuld Erhvervsfrihed uangræbeligt.

Ethvert Indgreb i Handelens Frihed betyder Varefordyrelse, nedsat Realloon, mindre Konkurrenceevne og tendens til Udførsel og tenderer henimod faldende Produktion og nedsat Levefod. Retsforbundets Politik gaar ud paa at gøre Værelse billigere, at forhøje Realloonen og gennem større Konkurrenceevne overføre Udlandet til at skabe Muligheder for stigende Produktion og forhøjet Levefod og stor Udenrigshandel. Derfor kræver Retsforbundet Afskaffelse af Told, Import- og Eksportrestriktioner og den overhaandtagende bureaukratiske Statsindblanding i Handelens naturlige Funktioner.

Af Teori og Praxis véd vi, at Erhvervslivet blomstrer, naar den enkelte Erhvervsdrivende frit — og kun under sin egen økonomiske Eksistens's Ansvar — kan handle, naar og hvor han vil, medens det sygner hen, naar Staten og dens Kontorusser leger Planøkonomi.

Al Tale om, at man ikke kan lade den enkelte Handlende skulte og valte med Samfundets Midler efter eget Forgodtbefindende er Nonsens.

Den Handlende har — hvis han vil klare sig — kun ret at gøre: at disponere efter sine Kunders — Forbrugernes — Krav og Ønsker. Planøkonomi og Statsindgreb er i første Række et Indgreb i den enkelte Forbrugers Ret til at bestemme, hvad han vil anvende sine Penge til!

Ikke alene for Handelstandens, men for Forbrugernes Skyld er Retsforbundet Modstander af varefordyrende Indgreb i Handelens Frihed indadtil som udadtil. I egen som i Samfundets Interesse har saavel Handelstanden som Forbrugerne støtte Retsforbundet i Bestræbelser paa at gennemføre fuld Erhvervsfrihed, Frikonkurrence og Frihandel.

Bue Bjørner.

Grosserer-Societetets Formand om

Handelens Stilling ved Valget.

I sit Foredrag i Handels- & Kontoristforeningen i København den 3. Oktober d. A. fremkom dansk en gros Handels Forstemand, Grosserer RUDOLPH SCHMIDT med følgende Udtalelse:

»Vi staar nu foran et Valg og en Tid, der vil faa Indflydelse paa, hvilken Retning Restriktions-Systemet skal tage, udvides eller afvikles. — Komiteen ønsker ikke som saadan at blande sig i Politik. — Men naar det nu er saaledes, at de politiske Partier beskæftiger sig med Handelens Vilkaar, som de gør, og naar nogle af dem synes at ville borttage Grundlaget for de frie Erhverv eller i hvert Fald vil til at eksperimentere med de Erhverv, der har ført Danmark frem til et af de Lande i Verden, der har den højeste Levefod, saa er Handelen nødt til at sige sin Mening og søge at oplyse Folk om, hvor en saadan eventuel Politik vil føre Landet hen. Man maa ikke glemme, at hvis de Partier, der ønsker at socialisere, centralisere og statsmonopolisere Handel og Produktion, gør Alvor af disse Planer, udelukker de paa mangfoldige Omsaader — hvis Flertallet skifter — det nye Flertal fra at vende tilbage til den private Driftsform, der hidtil har ført Landet frem. — Under disse Forhold kan Handelens Mænd ikke holde sig uden for Politik. Hver Mand maa i det Parti, han føler sig mest knyttet til, gøre sin Indflydelse gældende, saa teoretiske Eksperimenter og politisk Temperament ikke tager Overhaand paa Fornuftens Bekostning.

Ser man paa de forskellige politiske Partiers Programmer, finder man sikkert noget godt og rigtigt i dem alle. Saa vidt jeg har forstaaet, udtaler de større Partier — lige fra de Konservative til Socialdemokraterne — sig saaledes anerkendende om det private Initiativ, den frie Konkurrence, om Betydningen af fri Omsetning mellem Landene m. v. Men det nytter naturligvis ikke, naar Programmet alligevel konkluderer i en modsat Politik.

Til alle Erhvervsdrivende!

Grosserer Bue Bjørner er til Folketingsvalget den 30. Oktober opstillet som Retsforbundets Kandidat i Odense Kredsene.

Igennem mange Aar har Grosserer Bue Bjørner gjort en betydningsfuld Indsats for Handelsstanden, bl. a. igennem sit Arbejde indenfor Grosserer-Societetets Komité. I Skrift og Tale, baade herhjemme, i England og U. S. A., har han fra sine ganske unge Aar været en energisk og dygtig Talsmand for Frihandel og Erhvervsfrihed.

Erhvervslivets Folk trænger til at have Mænd af hans Indstilling og Arbejdsevne og med hans Erfaringer paa det praktiske Erhvervslivs Omraade inde i Rigsdagen. Nu mere end nogensinde for er det nødvendigt, at Erhvervslivet sørger for at faa egne Talsmænd paa Tingene.

Ved at samle Stemmerne paa Grosserer Bue Bjørner kan de Erhvervsdrivende i Odense By og Amt sikre hans Valg.

Derfor:

Stem paa BUE BJØRNER

Hvad Retsforbundet vil!

Grundskyld.

Retsforbundet kæmper for Grundskyld, Fri Handel og Fri Valgret. Vort Krav om Indførelse af fuld Grundskyld er nu efterhaanden optaget paa saa mange af de politiske Partiers Programmer, at Forslaget kan gennemføres i næste Rigsdagssamling. Hvis man havde været lidt hurtigere til at indse, at Grundskyld ikke er taaget Teori, men praktisk Politik, saa havde vi nu haft Arbejdshfred og været fri for Bolignoden.

Fri Handel.

Vareforsyningsdirektoratet og andre Statskontorer hemmer vor Handel med Udlandet, saa Forbrugerne ikke kan faa de Varer, de ønsker, men kun dem, Embedsmændene bestemmer, vi skal have. Handelsens Folk forstaar bedre end Statskontorer at skaffe de rigtige Varer til Landet og sælge vore Varer til Verdensmarkedets bedste Priser, derfor kræver Retsforbundet, at Handelen gives fri hurtigst muligt.

Ogsaa Tolden ønsker vi ophævet. Den rammer den fattige haardest, og gør det muligt for de beskyttede Industrier at tage Overpris for deres Varer. Told fører til Krig, men »over de Landes Grænser, hvor der gaar Varer, gaar der ikke Soldater«.

Fri Valgret.

Retsforbundet foreslog allerede i 1939 at indføre 21 Aars Valgretten; desuden foreslaar vi, at hele Landet gøres til een Valgkreds, saa Vælgerne kan stemme paa den Kandidat, de ønsker, hvor i Landet han er opstillet, og at Rigsdagsmedlemmerne stemmer med det Antal Stemmer, de er valgt med. Endelig bør det gøres muligt for Vælgeren at flytte sin Stemme fra den Rigsdagsmand, der har svigtet hans Tillid, til en anden.

Fællesskabet.

Med Grundskyld, Frihandel og Fri Valgret er Grunden ryddet for Opbygningen af et retfærdigt Samfund, men saa længe vi lider under Følgerne af de nuværende uretfærdige Samfundsforhold, maa vi have Hjelpeforanstaltninger for alle dem, der uden egen Skyld er i Nød, derom er vi enige med alle de andre Partier. Iøvrigt kræver vi, at Statens Magt over den enkelte begrænses til det mindst mulige, saa vi ikke bliver Statslaver, men frie Borgere.

STØT DENNE POLITIK:

For Erhvervsfrihed.

Mod Statsindgreb og Kontorstyre.

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk